

Drängasten – Lyftesten

Inga-Lill Andersson, inga-lill.andersson@hotmail.se

När vintern släppte sitt grepp om naturen och solen värmdde både folk och få, så att nytt liv började, då samlades man för kämpalekar. Det var svärdssidan med drängar som slogs för ära och redbarhet samt spinnsidan med sina utmaningar. Då satt inte ungdomarna inne på långbänken utan skulle ut i solen. Det var kämpalekar med famntag, nackkast i brottning och fingerkrok förutom att drängastenen skulle lyftas upp i brösthöjd. Alla gamla bönder och drängar samt pigor och kvinnfolk gick ifrån sina vardagssysslor tittade på.

När en dräng skulle städslas visste han vad som väntade. Han skulle få visa sin styrka genom att på gårdsplanen inför gårdens folk få kånka på drängastenen. Det var en tung ganska rund sten som var slät och av värsta sort, utan grepp för händerna när man skulle använda sina kroppskrafter. Händerna slirade på stenen, men upp skulle den. Stenen kunde vara omkring 100 kg och var beviset på att man skulle orka med alla sysslor på gården. Här kunde man skilja ut de starka drängarna från de svaga. Pigorna höll sig i närheten när drängen skulle visa prov på lyftesten, och drängen som orkade med stenen utan mankemang var mäkta populär hos kvinnfolken. Och man ansågs vara en fullgod dräng och kunde handha gård samt en blivande trilsk fru, om man lyfte väl. Det gick an att framföra sitt frieri inför bonden när man väl lyckats med lyftestenen. Den som lyfte stenen utan problem fick lätt arbete på bondgården och var även en god blivande bonde. Därefter gällde det att hålla sig ifrån spriten, vilket kunde vara svårare. Det fanns många drängar så det gällde att visa sig särskilt stark och imponera på bönderna och de andra drängarna. Ty den som klarade tunga lyft bäst, hade en särskild plats på bondgården och kunde orda lite mer. Arbetet på gården började klockan tre på morgonen då korna skulle mjölkas, koskit skulle mockas till gödselstan, hö skulle hässjas, åkern skulle plöjas och timmer skulle fällas, gårdsgårdar skulle lagas och hållas efter. Potatissäckar skulle lyftas och staplas. Det gick inte att komma dit som vek dräng med fruntimmershänder, utan det var styrka och uthållighet som gällde. Söckendagarna ägnades åt gårdsarbete så länge solen var uppe. Söndagen var vikt för kyrkan och till fäkreaturen.

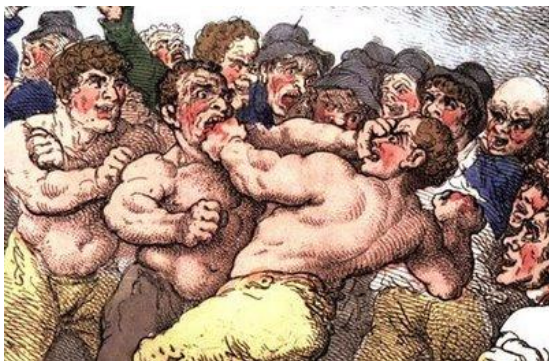
Ibland trodde man att det gått troll i stenen och ingen kunde jordlyfta den. Stenen var besjälad och ville sin lyftare väl eller emot, och då gick det inte att rubba den. Alla som passerade lyfte stenen på vägen till kyrkan, då man skulle gå av hästskjutsen för att visa sin manbarhet inför gårdens kvinnor. Då gavs ännu ett samtalsämne på kyrkbacken. Prästen mässade från predikstolen i kyrkan från Jesaja 9:4 om Fridsfursten som skulle bryta deras bördors ok, deras skuldrors gissel och deras plågares stav. Bönderna visste därmed att även Jesus ville att de skulle lyfta och göra sig starka med Guds hjälp i en lyftesten.

Ofta kunde drängastenen även finnas i ett vägshål eller utanför lekstugan som var en naturlig samlingsplats för pigor och drängar och ingick i deras manbarhetsriter. Ofta kunde byns unga män gå dit närhelst det passade, för att ställa sig gränslösa över stenen, ta av sig klädet av vapmal och göra ett par lyft från marken och bevisa för sig själva att de var riktiga karlar i svettiga gråkläde och sneda träskor. När man hade fest användes drängastenen, så att man kunde bevisa att efter ett par supar stod man upprätt med drängastenen upplyft, latoxar göra sig inte besvär. Förberedelserna var att skryta lite lagom högt, stuka till den nötta kepsen och trycka in rejält med snus under överläppen och se till att nävarna greppade med lite svett och torr jord. En slänggunga sattes upp och de stärkaste karlarna fick gunga de vackraste pigorna. Handklaveret kom igång och alla sjöng med i de gamla vemodiga sångerna. När eftermiddagen gick mot kvällen tågade alla gemensamt mot lekstugorna där dansen kom

igång, lite kortspel och slutligen slagsmålen när man mätte sin styrka mot varann inför flickorna. Sedan kom månen och då tog man sig hem på ett eller annat sätt.

Och den som kunde lyfta och gå ett par steg med lyftstenen vann ära och berömmelse i tre socknar. Grannsocknarna hade egna lyftstenar och talade om vem som var den starkaste drängen inom sin socken och ibland var det utmaningar socknarna emellan om vilken by som hade den starkaste drängen med de kraftigaste nävarna och även den dugligaste pigan. Det hände att man även ordnade fram en pigesten för töserna, så att de kunde visa att de dög till den starkaste drängen. Ibland ansåg bonden att manfolk som inte kunde lyfta drängestenen fick kalla sig dräng.

I vissa socknar fanns de drängar som fått arbete som rallare och byggde järnvägar. De drängarna var särskilt starka då de burit järnvägsräls och kunde lyfta drängastenen i först knähöjd och därefter brösthöjd för att sedan gå tvärs över vägen. Pigorna stod vid dikeskanten och åmade sig och fnittrade och drog i sjalarnas band, ty det var ett rent nöje att se drängarna visa sin styrka för pigorna. Det fanns drängar som gjort sig olyckliga på drängastenen och nästan knäckt sin rygg då de lyfte. Självklart pratade man runt i gårdarna vad den drängen gjort för ont eftersom stenen bar honom emot. Ibland urartade styrkemätningen och det blev slagsmål där rallarsvingar och nedbrottning, samt en och annan dansk skalle orsakade skador som sedan omhuldades av de närvarande pigorna.

Krogslagmål: Björn Andersson

<http://www.s-info.se/page/blogg.asp?id=1749&blogg=50761>

För att kunna gränsa av bondens ägor med stenmurar vid gårderna, gällde det att ha kraft i arm och mod i barm. Först skulle drängen gräva en fördjupning så att muren var frosttät och sedan baxa dit de största stenarna för att bygga uppåt med stenar som kunde väga sina tunga kilon. De upprepade orden för stenmuren som skulle vara 'helvetesdjup, jävlahög och ormatät'. Det var en bra träning för att sedan vid mönstringen gå ut och exercera beväring året efter att manfolket fyllt 20 år. I beväringmålet fanns vad beväringen skulle ha för att kunna tas ut till krigstjänst och handha vapen. När de gjorde lumpen fick de också lära sig beväringssångerna.

*Jag är mönstrad inför Kronans bord och jag är funnen sund,
Och med karlasteg jag drager ut ur barndomslekens lund.
Jag får tåga med till heden i de raska kämpaleden,
Och mitt land har lovat kalla på mig i sin faras stund.*

http://www.recmusic.org/lieder/get_text.html?TextId=42757

Pigorna mätte varandra med ögonen och tittade hur välväxta de var och jämförde sig med varandra. Vem var dugligast och vem spann och kardade snabbast. För att se bättre eller

komma högre upp och inte hamna mitt i kraftmätningen stod de på en pigesten. Pigestenen kunde också kallas jungfrusten eller brudsten. Det var en mindre platt sten, som var rund i kanterna och äggformad. Pigorna var ofta giftaslystna och bara väntade på den rätte starke drängen vid sin Pigesten. När de unga pigorna var ensamma dansade de runt pigestenen för att få lycka och många barn. De tyckte att stenen var ett levande väsen och som sådan skulle den ha lite bröd eller mat som de lade på stenen. I smyg la de också en liten figur på stenen och önskade och hoppades att få många barn.

Lyftesten användes även i våra grannländer. Det ansågs vara av största vikt att vara starkur på Island i forna tider. Och man ansågs vara fullstark (fullstarkur) på Island, då man orkade bära Husafell-stenen (190 kg) runt en getfålla. Den som bar Husafellstenen först var en stark kvinna som vaktade sin gårds får. Då kom en samling med män som försökte stjäla fåren. Hon slogs för livet för sina djur, men gav upp när de visade sina vapen. Dock blev männen mäkta imponerade av kvinnan som vaktade fåren och utmanade henne. Om hon kunde lyfta en tung sten och gå med den runt några av fåren så skulle hon få behålla dem och männen skulle rida iväg. Sagt och gjort, hon fick behålla sina får, hon var en sterk kona. Efter den dagen kallas stenar som väger 190 kg för Husafellstenen, efter platsen för händelsen. Detta är en viktig berättelse som ingår i den isländska traditionen.

I asagudarnas saga, tävlar Thor mot en jätte på vägen från Asgård till Valhall. Thor vann då han orkade bära lyftestenen och jätten förlorade och föll till marken.

Det fanns också en mindre hjälpesten för de yngre drängarna som ännu gick i lära på gårdarna. Hjälpare måste kunna lyfta den lille hjälpstenen för att gå dagsverksdräng på gården. Torparungar som var runt tio år, var ofta hjälpare. Drängarna hånade runt hjälpestenen och ansåg att den bara var för kärringar med snus i mun. Ofta låg Lyftestenen och Hjälpestenen vid gården i närhet på ett litet berg för att inte vara i vägen för gårdens arbeten. Vid middagstid höll sig drängarna nära stenarna och prövade några lyft när de ätit från sin matsäck.

Referenser

<http://www.ne.se> Nationalencyklopedin

<http://www.laholm.se> Laholms kommun

<http://runeberg.org> Projekt Runeberg